

פורים

תחפושות בפורים וגם במגילת אסתר

מבוא

המנהג להתחפש בפורים מבטא בדרך חינוכית ו"פורימית" רעיון מרכזי במגילת אסתר – את הרעיון שהמציאות לעולם איננה כפי שהיא נראית לעין. מלך, למשל, יכול להיות "ליצן", המלך אחשורוש אינו דואג כלל לעניינים מממלכתו אלא עוסק בעיקר בארגון משתאות; זהותו האמתית של אדם (אפילו של אדם בכיר, כמו אסתר המלכה) יכולה להיות סודית; אדם (וגם שר) שונא יהודים (כמו המן) יכול להציג את שנאתו ליהודים כאהבה למולדתו. לדעת חכמים, ההשתלשלות האירועים המקריים, לכאורה, בעלילת המגילה, אינה אלא תחפושת המסתירה את ידו המכוונת של אלוהים. מכיוון שהמנהג להתחפש משקף את מהות החג, ומכיוון שבדורות האחרונים יש לו מקום מרכזי מאוד בחוויית החג (בעיקר בחגם של הילדים, אבל לא רק שלהם), בחרנו להקדיש את היחידה הזאת למנהג הזה.

מטרות היחידה

- התלמידים ידונו בכמה היבטים של מנהג ההתחפשות.
- התלמידים ינתחו את היחס האישי שלהם לתחפושות שלהם.
- התלמידים יזכרו במצוות הייחודיות לחג.
- התלמידים יחזרו על סיפור המגילה.
- התלמידים ידונו בנושא התחפושות במגילת אסתר.

חלקי היחידה

- פתיחה – משחק רביעיות
- חלק א' – התחפושת שלי
- חלק ב' – גם אסתר התחפשה
- חלק ג' – מצוות החג
- סיום – משימה אישית לחג

פתיחה – משחק הרביעיות

הסבר למשחק והוראות להכנתו ראו בקובץ "על משחק הרביעיות" [באתר תל"י](#).

קלפים לדוגמה:

פורים	פורים	פורים	פורים
החג שלי	סיפור החג	מצוות החג ומנהגיו	תאריך החג ושמותיו
אני תמיד מתחפש בתחפושת כזאת שאי אפשר לזהות אותי בכלל.	לפני הרבה שנים מלך בפרס המלך אחשוורוש. אחד מהשרים שלו, המן, רצה להרוג את היהודים, אך בזכות אסתר המלכה ומרדכי (דודה של אסתר), ניצלו היהודים, והיום שבו היו אמורים להרוג את היהודים הפך ליום שמחה.	<ul style="list-style-type: none">קראים את מילת אסתרנותנים "מתנות לאביונים"ומשלוחי מנות" לחבריםצורכים משתאות מתחפשים	י"ד באדר – ברוב הצרים בצומט. ט"ו באדר – בירושלים ובצרים שהיו מוקפות חומה בימי התנ"ך.

חלק א: התחפושת שלי

1 שיחה כיתתית

נושא התחפושת קרוב ללב הילדים, ולכן כדאי לתת להם תחילה להביע את עצמם בלי הכוונה. עם זאת, מומלץ שלא לדלג על השאלות האלה:

• למה התחפשתם בשנה שעברה? האם הייתם רוצים להתחפש שוב באותה התחפושת/לאותו הדבר? אם כן, מדוע?

בעקבות השאלות האלה, כדאי לשוחח על תחושת ההתחדשות הנובעת מההתחפשות לדמות חדשה בכל שנה... אפשר גם להזכיר שיש מי שבחרים להתחפש לאותה דמות בכל שנה ועל ההרגשה הנעימה לחזור לדמות מסוימת.

• האם הכנתם את התחפושת בעצמכם (או בעזרת מבוגרים), או התחפשתם בתחפושת קנויה? מה אילו יתרונות יש לתחפושות קנויות, ואילו יתרונות יש לתחפושות שהוכנו בבית? מהם החסרונות של כל אחד מסוגי התחפושת האלה?

2 קריאת השיר "הקרוקודיל" מאת יורם טהרלב

בעקבות קריאת השיר, אפשר לדון בשאלות האלה:

- מה גרם ליורם לבחור להתחפש לקרוקודיל?
- למה, לדעתכם, היה ליורם חשוב לבחור תחפושת מקורית?
- האם תחפושת הקרוקודיל הייתה תחפושת מוצלחת? (מדוע כן? מדוע לא?)
- מה דעתכם על תחפושת הפינגווין?
- היזכרו בתחפושות שלכם ושל אחרים בשנים קודמות. האם הן היו תחפושות מקוריות? אם כן, האם הן היו גם נוחות?

3 לסיכום: שאלה בבועת המחשבה (עמ' 68)

השאלה מפנה את תשומת לבם של התלמידים לשיקולים החשובים להם בבחירת תחפושת.

4 להתחפש או להיחשף

משימה 2 ושאלת המחשבה (בעמ' 69 למעלה) נועדו להסב את תשומת לב התלמידים לקרבה הלשונית בין המילים **לחפש ותחפוש** ולעודד אותם "לדרוש" אותה (כתחפוש עשויה לגרום לנו לחפש מי הוא באמת האדם המחופש).

השיחה בין הדמויות מראה שלפעמים התחפושות משקפות את משאלות לבנו. ייתכן שהתלמידים יודעים זאת בעומק לבם, אך לא תמיד הם מודעים לכך. **השאלה בבוטת המחשבה שבעמ' 69 למטה** מחזקת את הרעיון העולה בשיחה בין הדמויות.

חלק ב: גם אסתר התחפשה

הפסוקים שבעמ' 70:

הערות דידקטיות:

- בחלק זה ילמדו התלמידים פסוקים נבחרים ממגילת אסתר, ובעקבותיהם יחזרו על סיפור המגילה. הפסוקים עוסקים בדמותה של אסתר, שבחלק גדול מסיפור המגילה לא הציגה את עצמה בזהותה האמתית. למעשה, אפשר לומר שאסתר התחפשה למי שאיננה.
- החזרה על הסיפור תיעשה מנקודת מוצא מיוחדת – מתוך התבוננות ב"תחפוש" של אסתר המלכה.
- נשלים את הסיפור בעזרת שאלות שאלות.

1 קריאת הפסוקים ותחילת סיפור המגילה אסתר

נושאים להדגשה:

- לאחר שהמלך אחשורוש גירש את ושתי (אשתו, המלכה הראשונה), הוא ציווה להביא לארמונו נערות יפות כדי לחפש לו מלכה חדשה.
- אסתר היא נערה יתומה ("כִּי אֵין לָהּ אָב וְאִם"). גידל אותה דודה, איש יהודי ושמו מרדכי (אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוּשַׁן הַבְּיָרָה וְשִׁמּוֹ מְרֹדֶכֶי [...] וַיְהִי אִמּוֹן אֶת הַדָּסָה הִיא אֶסְתֵּר בַּת דָּדוּ").
- אסתר נלקחה לבית המלך בעל כורחה (שימו לב, פעמיים נאמר: "וַתִּלְקַח אֶסְתֵּר" ולא, למשל, "ותלך אסתר").
- על פי הנחיותיו של מרדכי, אסתר אינה מגלה לאיש שהיא יהודייה. ("לֹא הִגִּידָה אֶסְתֵּר אֶת עַמָּהּ וְאֶת מוֹלְדוֹתָהּ כִּי כִרְדָּכִי צִוָּה עָלֶיהָ אֲשֶׁר לֹא תִגִּיד [...] אֵין אֶסְתֵּר מִגִּידַת מוֹלְדוֹתָהּ וְאֶת עַמָּהּ כִּי אֲשֶׁר צִוָּה עָלֶיהָ כִרְדָּכִי")
- אסתר חיה וסוד בלבה. אפשר לשער שהיא הרגישה בודדה מאוד בבית המלך.

משימות 3 ו-4

- משימות 3 ו-4 מדגישות שאסתר מבקשת להיקרא בשם הפרסי "אסתר", שמה היהודי "הדסה" אינו ידוע למלך ולאנשי חצרו, והיא מתעקשת שלא לספר מהו עמה ומהי מולדתה. אפשר לשאול את התלמידים: אילו רמזים היו יכולים לרמוז לאנשי הארמון שאסתר יהודייה? האם, לדעתכם, יכלה אסתר לחגוג את החגים היהודיים? האם היא יכלה לציין את השבת?

השם "אסתר" – משימה 5 ודברי הקוף (בעמ' 71 למעלה)

- לדעת חכמינו, בחירת השם הפרסי "אסתר" אינה מקרית. אף שהשם "אסתר" הוא שם פרסי מובהק (ומקורו, כנראה, בשם האלה האכדית "אֶשְׁתֵּר"), חז"ל קשרו בין השם "אסתר" לשורש עברי סת"ר. בכך עוסקים משימה 5 ודברי הקוף.

אפשר לספר לתלמידים שיהודים רבים בתפוצות נושאים שני שמות: שם יהודי ושם לועזי-מקומי. השם היהודי ניתן לבנים בברית המילה, ולבנות בטקס אחר או ללא טקס, והוא משמש אותם בחיים הקהילתיים. למשל, הם נקראים בשם היהודי בכתובה (כאשר הם מתחתנים) וכאשר הם נקראים לעלות לתורה בבית הכנסת. השם הלועזי-המקומי משמש אותם בחיי היום-יום. גם מרדכי הוא שם פרסי מובהק, ומקורו בשם האל הבבלי "מְרְדוּך". אשר לאסתר, יכול להיות שלפני שנלקחה לבית המלך נשאה אסתר שני שמות: שם מקומי (אסתר) ושם יהודי (הדסה), ומשנכנסה לארמון החליטה להסתיר את שמה היהודי.

מדוע התחפשה אסתר? – משימה 6

חוץ ממשפט ג', בעמ' 71 מובאות השערות הגיוניות לדרישת מרדכי מאסתר להסתיר את זהותה ו"להתחפש" למלכה פרסית. חשוב שהתלמידים יסבירו במילים שלהם את ההיגיון שבמשפטים א', ב', וד'.

2 המשיך סיפור המגילה

חזרה על סיפור של מגילת אסתר – שאלות לכיתה

עד כה סיכמנו את תחילת מגילת אסתר, עתה (ועוד לפני שנקרא את דברי הקוף בעמ' 71 למטה) נחזור בקצרה על החוליות האמצעיות העיקריות בסיפור.

לפני שנקרא מתי גילתה אסתר למלך את זהותה האמתית, כדאי לחזור עם התלמידים על עיקרי הסיפור:

- מי הוא המן? (המשנה למלך)
 - מדוע כעס המן על מרדכי? (משום שמרדכי סירב להשתחוות לפניו)
 - מה ביקש המן לעשות? (להשמיד את היהודים)
 - כיצד קבע המן באיזה יום יהרגו כל יהודי הממלכה? (הפיל "פור", גורל באכדית)
 - האם המלך הסכים לתכניתו של המן להשמיד את היהודים? (כן)
 - כיצד שמעה אסתר המלכה על תכניתו של המן? (מרדכי הודיע לה)
1. מדוע היה קשה לאסתר להתערב למען היהודים? (א. היא הייתה צריכה לגשת למלך אף שהוא לא קרא לה, ובכך עברה על חוק המלך וסיכנה את חייה. ב. היא הייתה צריכה למצוא דרך להשיג את הסכמתו של המלך לבטל את הגזרה אף שהוא הסכים לתכניתו של המן וחתם עליה)

נ"ב אפשר לראות בסיפור הרכבת מרדכי על הסוס מעין "סיפור בסוגריים", סיפור בתוך הסיפור – הסיפור מתרחש בלילה שבין שני המשתאות שאליהם הזמינה אסתר את המלך ואת המן. לכאורה, סיפור זה אינו נחוץ מבחינת השתלשלות האירועים, עם זאת, היא מוסיף לסיפור הומור (המן נאלץ לחלוק כבוד לאיש השנוא עליו ביותר במדינה) וגם עומק פסיכולוגי לכל הדמויות. במגילה אכן מסופר שהמלך לא נרדם באותו לילה – אולי היה מוטרד מכך שבשני המשתאות, המלכה מוצאת לנכון להזמין את המן, ויש המפרשים את תגובתו החריפה של המלך לנפילת המן על מיטת המלכה כביטוי לקנאה ("הגם לְקְבוּשׁ אֶת הַמֶּלֶכָה עִמִּי בַּבַּיִת"), קנאה המסבירה את נכונותו לתלות את "יריבו". ואולי הערה זו של קנאת המלך הייתה חלק מתכניתה של אסתר.

3 סוף הסיפור – "הורדת התחפושת" (מתי גילתה אסתר למלך שהיא יהודייה?)

דברי הקוף מסבירים כיצד פעלה אסתר כדי לבקש מהמלך שיאסור על השמדת היהודים. אפשר לשאול מדוע ערכה אסתר שני משתאות לכבוד המלך, ומדוע הייתה זאת תכנית חכמה (היא הצליחה למצוא חן בעיני המלך והוא האזין לבקשתה).

4 לסיכום

אפשר לשאול את התלמידים, האם ה"תחפושת" של אסתר הייתה יפה? נעימה? נוחה? מסוכנת? מסובכת? יעילה? מוצלחת?

חלק ג: מצוות החג

1 ארבע מצוות מיוחדות לחג הפורים

מבוא ומשימה 7 (עמ' 72)

בחלק זה נחזור על המידע הבסיסי (שנלמד כבר בשנה שעברה בתכנית "מעגל החגים"). נקרא את על ארבע המצוות הייחודיות לחג הפורים ונבקש מהתלמידים להתאים בין האיור למצווה (משימה 7):

- מתנות לאביונים
- משלוח מנות
- משתה
- מקרא מגילה

דברי הבלש

מכיוון ששמותיהן של כל המצוות מתחילים באות מ"ם, מכונה קבוצת המצוות הזאת "ארבע המ"מים".

קטע הקריאה בעמ' 73 למעלה ומשימה 8 עוסקים במשמעות הערבות ההדדית במגילה ובמצוות

החג.

בכיתה אפשר להוסיף עוד מידע על כל אחת מהמצוות:

• **מקרא מגילה** – קוראים את מגילת אסתר בערב החג, וגם בבוקר חג הפורים. הקריאה היא קריאה בציבור (בבתי הכנסת ובמרכזים קהילתיים), ורבים באים לקריאת המגילה מחופשים.

• **מתנות לאביונים** – מצווה לתת צדקה לעניים בכל ימות השנה, אולם המצווה "מתנות לאביונים" היא מצווה מיוחדת לחג הפורים. ביום הזה הכול צריכים לשמוח, ולכן קבעו חז"ל שיש לתת צדקה לעניים בחג הפורים דווקא, ואכן רבים תורמים ביום זה לארגוני צדקה רבים ושונים.

• **משלוח מנות** – משלוח מנות הוא מתן שתי מנות (לפחות) של אוכל (וגם מטעמים וממתקים) לידידים ולחברים. בחוברת "מעגל החגים" שוחחנו על כך שמשלוח מנות הוא ביטוי לידידות ודנו בצורך לבטא זאת לא רק כלפי חברינו הטובים אלא גם כלפי אנשים בודדים (למשל שכנים בודדים וקשישים) וגם, למשל, כלפי חייילים. רבים נוהגים להביא משלוחי מנות כשהם לבושים בתחפושת.

• **משתה** – המשתה הוא סעודת חג הפורים, ומרבים לשתות בו יין. לאורך כל המגילה אנו קוראים על משתאות: משתה אחשורוש, משתה ושתי ושני המשתאות של אסתר.

לסיום – משימה אישית לחג

נסיים במשימה ברוח החג.
מריו מריוטי, "האמן המאפר", הוא אמן איטלקי בן-זמננו. אפשר לקבל השראה מעבודתו כדי למלא את משימת הסיום המוצעת לתלמידים.

